

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

TREČIASIS SKYRIUS

BYLA JASIŪNIENĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(PAREIŠKIMO NR. 41510/98)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2003 m. kovo 6 d.

Byloje Jasiūnienė prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:
pirmininko I. CABRAL BARRETO,
teisėjų L. CAFLISCH,

P. KŪRIO,

R. TÜRMEŅ,

J. HEDIGAN,

M. TSATSA-NIKOLOVSKA,

H. S. GREVE

ir *skyriaus kanclerio* V. BERGER,

po svarstymo uždaramė posėdyje 2003 m. vasario 13 dieną
skelbia šį sprendimą, kuris buvo priimtas tą dieną:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietė Stasė Jasiūnienė (“pareiškėja”), kuri 1998 m. balandžio 20 dieną pateikė pareiškimą (Nr. 41510/98) Teismui pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (“Konvencijos”) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjui atstovavo A.-P. Zamalaitis, Vilniuje praktikuojantis advokatas. Lietuvos Vyriausybei („Vyriausybei“) atstovavo jos Atstovas, Teisingumo viceministras G. Švedas.

3. Pareiškėja teigė, jog tai, kad sovietinės valdžios institucijos nacionalizavo ir nugriovė jos velionės motinos nuosavybę, ir tai, kad Lietuvos valdžios institucijos negražino nuosavybės ar nesuteikė kompensacijos, pažeidė 1 Protokolo 1 straipsnį, imant atskirai ir kartu su Konvencijos 14 straipsniu, bei kad Lietuvos valdžios institucijų 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo neįvykdymas pažeidė Konvencijos 6 ir 13 straipsnius.

4. Pareiškimas buvo paskirtas Teismo Trečiajam skyriui (Teismo reglamento 52 straipsnio 1 dalis). Šiame skyriuje, kaip numato Reglamento 26 straipsnio 1 dalis, buvo sudaryta Kolegija bylai nagrinėti (Konvencijos 27 straipsnio 1 dalis).

5. 2000 m. spalio 24 dienos sprendimu Teismas paskelbė pareiškimą priimtiniu.

6. Pasitarusi su šalimis, Kolegija nusprendė šioje byloje nerengti viešo posėdžio (Reglamento 59 straipsnio 3 dalis *in fine*), šalys raštu atsakė į viena kitos pastabas.

7. 2001 m. lapkričio 1 dieną Teismas pakeitė savo Skyrių sudėtį (Reglamento 25 straipsnio 1 dalis). Ši byla buvo paskirta naujai sudarytam Trečiajam skyriui (Reglamento 52 straipsnio 1 dalis).

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

8. Pareiškėja, gimusi 1923 metais, gyvena Palangoje.

9. Prieš Antrąjį pasaulinį karą pareiškėjos motina valdė gyvenamąjį namą („namas“) 1422 m² ploto žemės sklype („sklypas“) Baltijos jūros pakrantėje esančio Palangos kurorto centre. Po to, kai 1940 m. birželio 15 dieną Tarybų Sąjunga okupavo Lietuvą, ši žemė buvo eksproprijauta, o pastatas 1960 metais nugriautas.

10. 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkiu Palangos miesto valdyba, remdamasi Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymu, nusprendė „atstatyti pareiškėjos ir jos sesers nuosavybės teises“ į jų velionės motinos žemę. Potvarkyje nebuvo nurodyta teisių atkūrimo forma.

11. 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkis nebuvo įvykdytas, kadangi nebuvo gražinta žemė ir nebuvo sumokėta kompensacija. 1995 m. sausį pareiškėja padavė į teismą vietos valdžios instituciją, nurodydama, kad jai ir jos seseriai turėjo būti gražintas sklypas.

12. 1995 m. gruodžio 15 dieną Palangos miesto apylinkės teismas atmetė pareiškėjos ieškinį. Remdamasis Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 5 straipsniu (žr. § 22) teismas nustatė, kad pareiškėja neturi teisės į sklypą, bet jai kaip kompensacija turėjo būti pasiūlytas alternatyvus sklypas, kaip to reikalauja įstatymas.

13. Pareiškėja apskundė sprendimą, teigdama, kad sklypas jai turi būti gražintas.

14. 1996 m. balandžio 3 dieną Klaipėdos apygardos teismas panaikino apylinkės teismo sprendimą. Apygardos teismas pripažino, kad Palangos miesto valdybos 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkis neatitiko Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 19 straipsnio reikalavimų, nes vietos valdžios institucija nepriėmė sprendimo, ar pareiškėjai turėjo būti pasiūlyta žemė, ar pinigai, ir, vienu arba kitu atveju, kuris žemės sklypas arba kokia pinigų suma. Apygardos teismas pripažino, kad vietos valdžios institucija turi šiuos klausimus išspręsti. Teismas įpareigojo Klaipėdos apskrities administraciją „iki 1996 m. birželio 30 dienos priimti sprendimą pagal pareiškėjos prašymą dėl jos nuosavybės teisės į žemės sklypą atstatymo“.

15. Tačiau toks sprendimas nebuvo priimtas, nes pareiškėja atsisakė alternatyvaus žemės sklypo kitoje Palangos vietoje. Pareiškėjos sesuo alternatyvų sklypą priėmė.

16. 1996 m. rugpjūčio 13 dieną pareiškėja gavo 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimo vykdomąjį raštą. Ji perdavė šį reikalą antstoliams, kurie negalėjo įvykdyti vykdomojo rašto apskrities administracijos atžvilgiu. Vykdomosios valdžios institucijos nepriėmė naujų sprendimų, nes pareiškėja vėl atsisakė alternatyvaus žemės sklypo.

17. 1997 m. gruodžio 15 dienos rašte Klaipėdos apskrities viršininkas konstatavo, kad pareiškėja neteisingai aiškino 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimą. Viršininko nuomone, apygardos teismas reikalavo tik tiek, kad apskrities administracija priimtų sprendimą, atitinkantį Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo reikalavimus. Kadangi tame sklype pareiškėja neturėjo pastatų ar kitokios nuosavybės, ji neturėjo teisės jo susigražinti. Viršininkas paprašė pareiškėjos kreiptis į Palangos miesto valdybos žemėtvarkininkus dėl alternatyvaus sklypo parinkimo. Jis išpėjo ją, kad vykdant 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimą, kitas sklypas bus paskirtas be jos sutikimo.

18. 1997 m. gruodžio 31 dieną pareiškėja parašė Ministrui Pirmininkui ir nurodė, kad ji turėjo teisę į tą sklypą, kad alternatyvūs vietos valdžios institucijos pasiūlyti sklypai yra Palangos užmiestyje ir todėl pagal vertę jie nėra ekvivalentiški sklypui miesto centre.

19. 1998 m. vasario 11 dienos rašte Žemės ir miškų ūkio ministerijos Žemėtvarkos departamento direktorius teigė, kad 1992 m. rugsėjo 25 dieną Palangos miesto valdyba nusprendė atkurti pareiškėjos nuosavybės teises, nežiūrint to fakto, kad trūko atitinkamų dokumentų, įrodančių jos velionės motinos nuosavybės teisę į tą sklypą. Be to, direktorius teigė, kad iš 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkio “nėra aišku, kurio savininko ar sklypo atžvilgiu buvo atstatytos nuosavybės teisės[,] nuosavybės teisių atstatymo forma taip pat neaiški...”. Direktorius paprašė Klaipėdos apskrities viršininko iš naujo išnagrinėti 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkio teisėtumą.

20. Iki 1999 metų pareiškėja atsisakė trijų Klaipėdos apskrities viršininko pasiūlytų alternatyvių žemės sklypų įvairiose Palangos vietose.

21. 1999 m. rugpjūčio 30 dienos raštu vykdomoji valdžia informavo pareiškėją, kad ji neįrodė motinos nuosavybės teisės į pradinį sklypą, kaip numato 1998 m. liepos 13 dienos vyriausybės instrukcijos, t. y. ji nepateikė originalių dokumentų, įrodančių, kad jos motina įsigijo tą sklypą, ar teismo sprendimo, įrodančio nuosavybės teisę. Vykdomoji valdžia nusprendė, kad ji negali toliau vykdyti sprendimo dėl kompensacijos, kol pareiškėja nepateiks šių dokumentų.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

22. Nuosavybės teisių [...] atkūrimo įstatymas (1991 m., daug kartų keistas) numato dvi nuosavybės teisių atkūrimo formas: 1) turto gražinimą esant tam tikroms aplinkybėms, 2) kompensaciją kitais atvejais (kompensuojama gali būti žeme ar pinigais).

1994 m. gegužės 27 dieną Konstitucinis Teismas išnagrinėjo klausimą dėl vidaus įstatymų dėl nuosavybės teisių atkūrimo atitikimo Konstitucijai. Savo nutarime Konstitucinis Teismas *inter alia* nusprendė, kad nuo 1940 metų sovietinės valdžios nacionalizuotas turtas laikytinas „valstybės *de facto* valdomu turtu“. Konstitucinis Teismas taip pat pripažino, kad “Iki turto gražinimo ar atitinkamos kompensacijos išmokėjimo buvusio savininko subjektinės teisės į konkretų turtą dar nėra atstatytos. Įstatymas, kol nėra pritaikytas konkrečiam subjektui dėl konkretaus turto gražinimo, pats savaime subjektinių teisių nesukuria. Esant tokiai situacijai, valstybės įgalios institucijos sprendimas gražinti turtą natūra ar kompensuoti jį

turi tokią juridinę reikšmę, kad tik nuo to momento buvę savininkai įgyja savininko teises į tokį turtą“. Konstitucinis Teismas taip pat nusprendė, kad teisinga kompensaciją už turtą, kuris negali būti gražintas, neprieštaravo nuosavybės apsaugos principui.

1994 m. birželio 15 dienos ir spalio 19 dienos nutarimuose Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad nuosavybės teisių atkūrimo sąvoka Lietuvoje iš esmės reiškia ribotą restituciją. Šiuo atžvilgiu Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Lietuvos valdžios institucijos po valstybės atkūrimo 1990 metais nebuvo atsakingos už sovietinę okupaciją prieš pusę amžiaus, nei už tos okupacijos pasekmes. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad nuo 1940-ųjų daug fizinių asmenų pagal tuo metu galiojusius įstatymus įsigijo įvairaus turto, kuris anksčiau buvo nacionalizuotas. Šių faktinių ir teisinių aspektų atsisakymas buvo negalimas, ir vidaus įstatymai dėl nuosavybės teisių atkūrimo tinkamai atkreipė dėmesį ne tik į buvusių savininkų interesus, bet ir į privačių asmenų, kurie valdė ar įsigijo turtą pagal teisėtus sandorius, interesus.

1995 m. birželio 20 dieną Konstitucinis Teismas taip pat teigė, kad Seimo ribotos restitucijos pasirinkimą lėmė sunkios politinės ir socialinės sąlygos, kuriose „per 50 okupacijos metų užaugo naujos žmonių kartos, susiformavo nauji žmonių turtiniai ir kiti socialiniai-ekonominiai santykiai, kurių, sprendžiant nuosavybės teisės klausimus, nepaisyti nebuvo galima“.

1995 m. kovo 8 dieną Konstitucinis Teismas nutarė, kad asmuo, turintis teisę į kompensaciją už turtą, kuris negali būti gražintas, gali pasirinkti kompensavimo būdą (žeme ar pinigais), raštu suteikdamas valdžios institucijoms leidimą priimti tolesnį sprendimą. Konstitucinis Teismas taip pat pripažino, kad vykdomosios valdžios institucijos kiekvienu atveju turi teisę priimti sprendimą dėl tinkamos kompensacijos, bet asmuo turi teisę ginčyti tą kompensaciją, kreipdamasis į teismą.

Pagal Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 18 straipsnį (visų redakcijų iki 1999 m.), valdžios institucijos privalėjo gauti rašytinį konkretaus asmens sutikimą, prieš nustatydamą konkrečią kompensaciją už turtą, kuris negali būti gražintas.

Pagal Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo redakciją, įsigaliojusią 1999 m. birželio 2 dieną, vykdomoji valdžia dabar turi teisę spręsti kompensacijos klausimą be asmens sutikimo. Tas sprendimas gali būti apskūstas teismui Įstatymo 19 straipsnyje nustatyta tvarka. Paduodant tokį skundą nereikalaujama mokėti žyminį mokestį.

23. Pagal Civilinio proceso kodekso 372 straipsnį, įsiteisėjęs teismo sprendimas yra privalomas ir turi būti vykdomas.

Nepaisant to Civilinio proceso kodeksas reikalauja, kad suinteresuotas asmuo iš galutinį sprendimą priėmusio teismo gautų vykdomąjį raštą; vykdomasis raštas turi būti pateiktas antstoliams, kurie turi jį tuoj pat įvykdyti (372 – 379 straipsniai). Antstolių reikalavimai privalomi visoms valdžios institucijoms ir visiems subjektams (381 straipsnis).

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES IR 13 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

24. Remdamasi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi ir 13 straipsniu, pareiškėja skundėsi, kad valdžios institucijos neįvykdė Klaipėdos apygardos teismo 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimą. Ji teigė, kad dėl to ji neturėjo efektyvių vidaus priemonių atkurti savo nuosavybės teises.

6 straipsnis, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, numato:

„1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ... klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą ... viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų ... teismas... ”

13 straipsnis numato:

“Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją, nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą asmenys, padarė eidami savo oficialias pareigas.”

25. Vyriausybė teigė, kad 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkiu Palangos miesto valdyba nusprendė atkurti pareiškėjos nuosavybės teises į pusę jos mirusios motinos turto. Vyriausybės nuomone, „nuosavybės teisių atkūrimas“ pagal šį potvarkį faktiškai reiškė, kad pareiškėjai turėjo būti pasiūlyta kompensacija žemė pagal Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 5 ir 12 straipsnius. Vyriausybė tvirtino, kad 1992 rugsėjo 25 dienos potvarkis neatitiko valstybės vidaus teisės reikalavimų, nes jis neišsprendė sklypo, kuris buvo pasiūlytas pareiškėjai kaip kompensacija, buvimo vietos klausimo ir nenurodė tvarkos, kurią tas pasiūlymas turėjo būti pateiktas. Anot Vyriausybės, apygardos teismas nurodė šiuos trūkumus savo 1996 m. balandžio 3 dienos sprendime ir pareikalavo, kad valdžios institucijos šiuos klausimus išspręstų.

Nepaisant to, Vyriausybė taip pat teigia, kad pareiškėja iki šiol nėra įrodžiusi, kad 1998 m. liepos 13 dienos vyriausybinių instrukcijų prasme ji yra laikytina turinčia teisę į kokį nors nuosavybės teisių atkūrimą, nes ji nėra pateikusi dokumentų, įrodančių, kad pradinis sklypas jos motinai priklausė nuosavybės teise. Todėl, anot Vyriausybės, 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimas turėtų būti aiškinamas ne tik kaip sukuriantis tam tikras pareigas valdžios institucijoms, bet ir kaip reikalaujantis, kad pareiškėja savo teisinių reikalavimų pagrįstumą įrodytų pagal valstybės vidaus teisę. Vyriausybės nuomone, kad jos nuosavybės teisės būtų atkurtos valstybės vidaus įstatymų prasme, pareiškėja turėtų kreiptis į teismą su prašymu nustatyti faktą, kad jos motina iš tikrųjų buvo to sklypo savininkė.

Todėl Vyriausybė padarė išvadą, kad 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimas nepatvirtino pareiškėjai teisės gauti naudą pagal vidaus įstatymus dėl nuosavybės teisių atkūrimo, nes pareiškėja neįrodė, kad jos motina valdė sklypą.

Be to, Vyriausybė teigė, kad bet kuriuo atveju Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo 18 straipsnis kliudė valdžios institucijoms vykdyti 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimą, nes pareiškėja atmetė tris pasiūlymus atkurti jos nuosavybės teises, t. y., alternatyvius žemės sklypus, pasiūlytus jai kaip kompensaciją.

26. Pareiškėja tvirtino, kad Vyriausybės argumentai yra nepagrįsti.

27. Teismas priminė, kad 6 straipsnio 1 dalis užtikrina teisę kiekvienam asmeniui pateikti ieškinį teismui dėl jo civilinio pobūdžio teisių ir pareigų nustatymo; tokiu būdu, ši dalis apima „teisę į teismą“, kurios vieną aspektą sudaro teisė kreiptis į teismą, tai yra teisė iškelti civilinę bylą teisme. Tačiau ta teisė būtų iliuzinė, jei Susitariančiųjų valstybių vidaus teisės sistema leistų galutinį, privalomą teismo sprendimą palikti neįvykdytą, darant žalą vienai šaliai. Būtų neįmanoma, kad 6 straipsnis detaliai aprašytų procesines garantijas, suteikiamas šalims - teisingas, viešas ir greitas teismo procesas – be teismo sprendimų vykdymo apsaugos; 6 straipsnio aiškinimas kaip išimtinai susijusio su teise kreiptis į teismą ir teismo nagrinėjimo organizavimu greičiausiai sukeltų situacijas, nesuderinamas su teisės viršenybės principu, kurį Susitariančios valstybės įsipareigojo gerbti, ratifikuodamos Konvenciją. Todėl bet kurio teismo sprendimo vykdymas turi būti laikomas sudėtine „teismo nagrinėjimo“ dalimi pagal 6 straipsnį. Delsimas vykdyti sprendimą negali pakenkti teisių, ginamų 6 straipsnio 1 dalyje, esmei (žr. *Hornsbyv. Greece*, no. 18357/91, 1997-03-19, § 40, ECHR 1997-II; taip pat žr. kaip nesena šaltinį, *Burdovv. Russia*, no. 59498/00, 2002-05-07, § § 34-35).

28. Šioje byloje Teismas pirmiausia pastebi, kad Vyriausybė ginčijo 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo turinį, konkrečiai teigdama, jog jis neįpareigojo valstybės suteikti pareiškėjai kompensaciją, nes ji nepatvirtino jos teisės gauti atitinkamos naudos pagal vidaus įstatymus dėl nuosavybės atkūrimo. Teismas nesutinka su šia nuomone. Iš 1996 m. balandžio sprendimo suprantama, kad Klaipėdos apygardos teismas neneigė pareiškėjos skundo ginčo esmės dėl sklypo pagal vidaus įstatymus dėl nuosavybės teisių atkūrimo; ginčijamame sprendime Klaipėdos apygardos teismas tik reikalavo, kad valdžios institucijos imtųsi atitinkamų priemonių parinkti kompensacijos, suteiktinos pareiškėjui, formą.

29. Tai tiesa, kad 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo neįvykdymas iki jame nustatyto galutinio termino (1996 m. birželio 30 d.) arba po to iki 1999 m. birželio 2 dienos gali būti priskiriamas pareiškėjai, atsižvelgiant į tai, kad jai atsisakius daugelio pasiūlymų dėl kompensacijos, pateiktų valstybės, valdžios institucijos negalėjo įforminti kompensacijos klausimo be ankstesnio pareiškėjos pritarimo (kaip to reikalauja Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo buvęs 18 straipsnis). Tačiau tai negali būti 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimo neįvykdymo pateisinimas po įstatymo, galiojusio nuo 1999 m. birželio 2 dienos, pataisų (žr. § 22 aukščiau).

30. 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo neįvykdymą apsunkino išimtinai tik vykdomojo organo dabartiniai sunkumai dėl pačios pareiškėjos skundo dėl nuosavybės esmės ir jų noras užkrauti tam tikras pareigas pareiškėjai, remiantis vyriausybės nutarimais, kurie yra vėlesni už 1996 m. balandžio 3 d. teismo sprendimą (žr. 1999 m. rugpjūčio 30 dienos raštą, § 21 aukščiau). Teismas vertina šią situaciją kaip nepriimtina Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies požiūriu, kadangi 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimas, galiojantis iki šios datos, nustatė pareigas vykdomajam organui, o ne pareiškėjai (žr. § 28 viršuje).

31. Dėl šio pagrindo, Lietuvos valdžios institucijos, nesiimdamos būtinų priemonių įvykdyti 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimą, padarė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį visiškai neefektyvia. Todėl šis straipsnis yra pažeistas.

32. Teismas mano, kad nebūtina spręsti skundą dėl Konvencijos 13 straipsnio, nes 6 straipsnis yra *lex specialis* šios pareiškimo dalies atžvilgiu.

II. DĖL PIRMOJO PROTOKOLO 1 STRAIPSNIO ATSKIRAI IR IMANT KARTU SU KONVENCIJOS 14 STRAIPSNIU PAŽEIDIMO

33. Pareiškėja taip pat skundžiasi, remdamasi Pirmojo protokolo 1 straipsniu atskirai ir imant kartu su Konvencijos 14 straipsniu.

Pirmojo protokolo 1 straipsnis numato:

“Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.

Tačiau ankstesnės nuostatos jokia būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.”

Konvencijos 14 straipsnis numato:

“Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.”

34. Remdamasi šiomis nuostatomis, pareiškėja skundėsi dėl sklypo nacionalizavimo ir jos velionės motinos namo nugriovimo. Ji taip pat skundėsi, kad po Lietuvos valstybės atkūrimo jai nebuvo gražintas sklypas ir kad neįvykdytas 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimas.

35. Vyriausybė teigė, kad sklypą nacionalizavo ir namą nugriovė Tarybų Sąjungos valdžios institucijos prieš 1996 m. gegužės 24 dieną, t. y. 1 Protokolo įsigaliojimo Lietuvos atžvilgiu dieną, ir kad Teismas neturi *ratione temporis* kompetencijos nagrinėti šią pareiškimo dalį.

Be to, Vyriausybė teigė, kad pareiškėja neįrodė savo teisės gauti naudą pagal valstybės vidaus įstatymus dėl nuosavybės teisių atkūrimo sklypo atžvilgiu, nes pareiškėja neįrodė, kad jos motina buvo sklypo savininkė (taip pat žr. § 25 viršuje). Anot Vyriausybės, tokiu būdu pareiškėja neturėjo „nuosavybės“ savo skundo dėl sklypo gražinimo natūra ar kompensavimo už jį atžvilgiu pagal valstybės vidaus įstatymus dėl nuosavybės teisių atkūrimo.

36. Pareiškėja įrodinėjo, kad jos motinos turto eksproprijavimas ir sunaikinimas buvo sunkūs ir besitęsiantys jos nuosavybės teisių pažeidimai. Ji taip pat skundėsi, kad 1992 m. rugsėjo 25 dienos potvarkis ir 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimas atkūrė jos nuosavybės teises ir suteikė jai teisę į sklypo ar jo dalies gražinimą arba tinkamą kompensaciją. Tačiau, sklypas nebuvo jai gražintas ir kompensacija nebuvo suteikta, tuo pažeidžiant Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį. Anot pareiškėjos, jos nuosavybės teisių pažeistos tik todėl, kad jos velionės motinos žemė buvo brangioje vietoje kurorto centre. Taigi valstybė, tariamai ją diskriminavo, tuo pažeisdama Konvencijos 14 straipsnį.

37. Teismas mano, kad pareiškėja šioje pareiškimo dalyje skundėsi dėl trijų skirtingų epizodų. Pirma, ji skundėsi dėl sklypo nacionalizavimo ir jos velionės motinos namo nugriovimo, įvykdyto Tarybų Sąjungos valdžios institucijų 1960 metais. Antra, ji skundėsi dėl to, kad ji dabar negali atgauti sklypo. Galiausiai ji skundėsi dėl valstybės institucijų nesugebėjimo įvykdyti 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimą. Teismas nagrinės kiekvieną iš šių skundų atskirai.

1. Sklypo nacionalizavimas ir namo nugriovimas

38. Tiek, kiek pareiškėja skundėsi dėl sklypo nacionalizavimo ir jos velionės motinos namo nugriovimo, įvykdyto Tarybų Sąjungos valdžios institucijų 1960 metais, Teismas nurodo, kad jis neturi *ratione temporis* kompetencijos nagrinėti šią pareiškimo dalį, nes ji susijusi su įvykiais iki 1995 m. birželio 20 dienos, t. y., iki Konvencijos įsigaliojimo Lietuvos atžvilgiu, ir iki 1996 m. gegužės 24 dienos, t. y., iki 1 Protokolo įsigaliojimo Lietuvos atžvilgiu. Iš to seka, kad ši pareiškimo dalis yra nesuderinama su Konvencijos ir jos Protokolų nuostatomis.

39. Todėl 1 Protokolo 1 straipsnis, imant jį atskirai ir kartu su Konvencijos 14 straipsniu, šiuo atžvilgiu nėra pažeistas.

2. Pareiškėjos negalėjimas atgauti sklypą

40. Tiek, kiek pareiškėja skundėsi dėl savo negalėjimo atgauti sklypą po Lietuvos valstybės atkūrimo, Teismas primena, kad Konvencija negarantuoja teisės, kaip tokios, atkurti nuosavybės teises. „Nuosavybė“ 1 Protokolo 1 straipsnio prasme gali būti bet kuri „egzistuojanti nuosavybė“ ar turtas, įskaitant reikalavimus, kurių atžvilgiu pareiškėjas gali įrodinėti, kad jis turi bent „teisėtų lūkesčių“, kurie bus realizuoti. Viltis, kad seniai sunaikinta nuosavybė bus atkurta, negali būti laikoma nei „nuosavybe“ 1 Protokolo 1 straipsnio prasme; nei sąlyginiu reikalavimu, kuris nustoja galioti, neįvykdžius sąlygos (žr. kaip nesena šaltinį, *Polacek & Polackova v. Check Republic* [GC], no. 38645/97, 2002-07-10, § 62).

41. Remiantis 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimu, aišku, kad pareiškėja neturėjo „teisėtų lūkesčių“ atgauti sklypą pagal galiojančius vidaus valstybės įstatymus, ir tik buvo reikalaujama, kad valdžios institucijos imtųsi atitinkamų priemonių suteikti jai kompensaciją žeme arba pinigais, numatytą Nuosavybės teisių atkūrimo įstatyme (žr. §§ 24-32 aukščiau, taip pat § 44). Iš to išplaukia, kad pareiškėja neturėjo „nuosavybės“ dėl jos reikalavimo atgauti žemės sklypą natūra, ir šis skundas yra *ratione materiae* nesuderinamas su 1 Protokolo 1 straipsnio nuostatomis Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme.

42. Atsižvelgiant į faktą, kad Konvencijos 14 straipsnis nėra savarankiškas, ir į išvadą, kad 1 Protokolo 1 straipsnis netaikomas, Teismas laikosi nuomonės, kad 14 straipsnis šio skundo atžvilgiu negali būti taikomas (žr. *mutatis mutandis*, aukščiau paminėtą *Polacek ir Polackova* sprendimą, §§ 61-70).

43. Taigi 1 Protokolo 1 straipsnis, imant atskirai ar kartu su Konvencijos 14 straipsniu, šioje pareiškimo dalyje nebuvo pažeistas.

3. *Valdžios institucijų nesugebėjimas įvykdyti 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo*

44. Tiek, kiek pareiškėja skundžiasi dėl valdžios institucijų nesugebėjimo įvykdyti 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimo, Teismas primena, kad „reikalavimas“ gali būti „nuosavybe“ Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio prasme, jei pakankamai įrodyta, kad jis įvykdytinas (žr. § 40, paminėtą aukščiau, taip pat žr. aukščiau paminėtą *Burdov* sprendimą, § 40). Teismas ryšium su pareiškėjos skundu pagal Konvencijos 6 straipsnį jau nustatė, kad 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimas sukūrė pareigą valdžios institucijoms suteikti pareiškėjai kompensaciją žeme ar pinigais už sklypą pagal valstybės vidaus įstatymus dėl nuosavybės teisių atkūrimo (žr. §§ 28-30 aukščiau). Todėl Teismas mano, kad teismo sprendimas, kuris niekada nebuvo panaikintas, numatė pareiškėjai įvykdomą reikalavimą, kuris sudaro „nuosavybę“ 1 Protokolo 1 straipsnio prasme.

45. Tačiau teismo sprendimas nebuvo įvykdytas, ir bent jau nuo 1999 m. birželio 2 dienos jo neįvykdymas gali būti priskirtas išimtinai tik valdžios institucijoms (žr. § 29 aukščiau). Iš to išplaukia, kad pareiškėjos negalėjimas pasiekti teismo sprendimo įvykdymo, varžė jos teisę netrukdomai naudotis nuosavybe, kaip skelbiama 1 Protokolo 1 straipsnio pirmame sakinyje (žr. minėtą *Budrov* teismo sprendimą, § 40).

46. Valstybės valdžios institucijos, nesugebėdamos įvykdyti teismo sprendimo, užkirto kelią pareiškėjai gauti kompensaciją, kurią ji pagrįstai tikėjosi gauti, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjos seseriai tokia kompensacija už sklypą buvo suteikta. Vyriausybė šiam suvaržymui pateisinti nepateikė įtikinamų argumentų, priimtinių 1 Protokolo 1 straipsnio požiūriu (tai pat žr. §§ 28-30, minėtus aukščiau).

47. Iš esmės šiuo atžvilgiu taip pat buvo pažeistas 1 Protokolo 1 straipsnis.

48. Teismas nerado požymių, kad, atsižvelgiant į aukščiau minėtą 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą, pareiškėjas būtų buvęs diskriminuojamas bet kuriuo pagrindu, numatytu Konvencijos 14 straipsnyje. Taigi šiuo atžvilgiu 1 Protokolo 1 straipsnis, imant kartu su Konvencijos 14 straipsniu, nebuvo pažeistas.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

49. Konvencijos 41 straipsnis numato:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

A. Turtinė žala

50. Pareiškėja reikalavo 100 000 litų (LTL) kompensacijos už valdžios institucijų atsisakymą gražinti sklypą, ir 126 408 LTL už jos prarastą uždarbį ir galimybes dėl ploto negražinimo. Šiuo atžvilgiu, tuo pagrindu pareiškėja vėliau reikalavo 100 000 LTL kompensacijos už neturtinę žalą.

51. Vyriausybė šiuos reikalavimus laikė nepagrįstais.

52. Teismas pastebi, kad dėl pareiškėjos skundo gražinti sklypą natūra nenustatytas Konvencijos ar jos protokolų pažeidimas (žr. § 40-43 viršuje). Nepaisant to, Teismas mano, kad pareiškėja patyrė turtinę ir neturtinę žalą dėl Konvencijos 6 straipsnio ir 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimų, nustatytų 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo nevykdymo atžvilgiu, dėl ko pareiškėja neteko galimybės gauti kompensaciją, kurią ji pagrįstai tikėjosi gauti (žr. §§ 24-32, 44-47 aukščiau). Vertindamas teisingumo pagrindais, kaip to reikalauja Konvencijos 41 straipsnis, Teismas priteisia pareiškėjai iš viso 9 000 eurų (EUR) turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą.

B. Kaštai ir išlaidos

53. Pareiškėja taip pat reikalavo 5 000 LTL bylinėjimosi kaštams vidaus procese ir 16 570 LTL Konvencijos organuose padengti.

54. Vyriausybė laikė, kad minėti reikalavimai yra nepagrįsti.

55. Pagal teismo suformuotą praktiką, teisinės išlaidos pagal Konvencijos 41 straipsnį yra priteisiamos tuo atveju, jeigu yra nustatyta, kad jos buvo būtinos, realiai patirtos ir protingo dydžio. Be to, bylinėjimosi išlaidos kompensuojamos tiek, kiek jos susiję su nustatytu pažeidimu (žr. *Former King of Greece ant Others v. Greece* (just satisfaction) [GC], no. 25701/94, 2002-11-28, § 105).

56. Pastebėtina, kad šioje byloje Konvencijos 6 straipsnio ir 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimai buvo nustatyti dėl 1996 m. balandžio 3 dienos teismo sprendimo nevykdymo. Teismas tai pat pastebi, kad teisinė pagalba pareiškėjai buvo suteikta pagal Teismo teisinės pagalbos schemą, pagal kurią 635 eurų suma buvo sumokėta pareiškėjos advokatui už pareiškėjos nuomonės ir papildomų paaiškinimų pateikimą, derybų dėl taikaus susitarimo vedimą bei raštinės išlaidas.

57. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjai 4 000 EUR bylinėjimosi kaštams padengti, atskaičius sumą, sumokėtą pagal Teismo teisinės pagalbos schemą (635 EUR). Taigi Teismas priteisia galutinę 3 365 EUR sumą pagal šį punktą.

C. Palūkanos įpareigojimų nevykdymo atveju

58. Teismas laiko tai tinkama, kad palūkanos įpareigojimų nevykdymo atveju turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridodant 3 proc.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nustato*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis;
2. *Nustato*, kad Teismui nebūtina nuspręsti dėl Konvencijos 13 straipsnio;

3. *Nustato*, kad buvo pažeistas 1 Protokolo 1 straipsnis dėl 1996 m. balandžio 3 dienos sprendimo nevykdymo;
4. *Nustato*, kad nebuvo pažeistas 1 Protokolo 1 straipsnis dėl likusių pareiškėjos skundų pagal šį straipsnį;
5. *Nustato*, kad nebuvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, imant kartu su 1 Protokolo 1 straipsniu;
6. *Nustato*,
 - (a) kad Valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, 9 000 EUR (devynis tūkstančius eurų) turtinei žalai atlyginti ir 3 365 EUR (tris tūkstančius tris šimtus šešiasdešimt penkis eurus) bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms padengti, taip pat bet kokių mokesčių, kuris gali būti taikomas šioms sumoms;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo turės būti mokamos paprastosios palūkanos nuo pirmiau nurodytų sumų pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą per visą uždelstą laiką, pridedant 3 proc.;
7. *Atmeta* kitus pareiškėjos reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2003 m. kovo 6 dieną, remiantis Teismo reglamento 77 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

Vincent BERGER
Kanceleris

Ireneu CABRAL BARRETO
Pirmininkas